

La responsabilitat penal de les persones jurídiques i el sector sanitari

JOSEP M. BOSCH
 Soci de Bosch Soler advocats, assessor
 jurídic de la Unió Catalana d'Hospitals
 jmbosch@uch.cat

Les entitats prestadores de serveis sanitaris estan en situació d'alerta, com la resta del teixit organitzatiu i empresarial de l'Estat, davant la nova regulació de la responsabilitat penal de les persones jurídiques.

Històricament, i sota l'aforisme llatí *societas delinquere nos potest*, s'entenia que les societats no podien delinquir, ja que els mancava la voluntat (el dol) en les seves actuacions. La responsabilitat penal de les persones jurídiques va ser introduïda en el nostre ordenament jurídic mitjançant la Llei orgànica 5/2010, de 22 de juny, de reforma del Codi penal.

Per tant, des del 2010 el Codi penal preveu que les persones jurídiques responguin penalment de la comissió d'un llistat determinat de delictes, essent la pena aplicable essencialment la multa, tot i que també pot comportar-ne d'altres (dissolució, tancament de centres, intervenció, etcètera) que poden afectar greument la seva reputació i viabilitat. Cal no perdre de vista, també, que segons la normativa de contractació administrativa les persones jurídiques declarades penalment responsables es veuen afectades per la prohibició de contractar amb l'Administració.

No cal dir que el sector sanitari, atès el seu àmbit d'actuació, és especialment sensible al perjudici reputacional; però tampoc cal oblidar que, a Catalunya, en el model sanitari de col·laboració públicoprivada, una condemna penal a la institució la situa davant el risc d'inviabilitat econòmica per la prohibició inherent de contractar amb l'Administració.

Cal no perdre de vista que el delicte s'ha de cometre per compte i en nom de la persona jurídica (ja sigui a través de l'actuació dels seus administradors o representants legals o per empleats que exerceixen la seva funció a l'entitat sense els mínims controls interns) i en el seu benefici directe o indirecte.

Com hem dit abans, únicament pot ser condemnada una persona jurídica per la comissió d'uns delictes concrets. Entenent que, d'aquesta llista, molts es presenten com a remots en aquest tipus d'organitzacions i d'altres (tots els vinculats amb el tràfic econòmic,

residu hospitalari pot tenir un tractament ordinari.

● Els delictes contra la salut pública. Entesos en totes les seves variables, singularment vinculats a la gestió de productes farmacèutics.

● Delictes contra la intimitat i revelació de secrets. Considerant el caràcter de dades sensibles que tenen les de salut.

contractació i obligacions fiscals i socials) són susceptibles de ser comesos per tota organització que dugui a terme activitats econòmiques, ens hem de preguntar si hi ha delictes amb especial possibilitat de comissió en el sector sanitari. La resposta és afirmativa:

l'Administració (singularment reforçat a través de l'acreditació administrativa exigida per als centres de la xarxa pública).

La nova modificació del Codi penal del 2015 essencialment suposa que, un cop produïda l'atribució de responsabilitat penal, la persona jurídica afectada pugui eximir-se de la condemna al·legant l'existència prèvia de sistemes de vigilància i control dels riscos (codis de *compliance*), sempre que aquests compleixin determinats requisits establerts difusament al mateix Codi penal.

Entre aquests delictes podem destacar:

● El tràfic il·legal d'òrgans. Especialment en la hipòtesi de realització de transplants fora dels circuits i procediments establerts.

● Delictes contra els recursos naturals i el medi ambient. En allò que pot suposar un deficient control de gasos i radiacions.

● Dipòsit de substàncies perilloses per al medi ambient. Cap

utilitat funcional (eximir de responsabilitat penal en un procés penal concret) depenent d'un anàlisi del jutge en cada moment. En altres paraules: la previsibilitat sobre l'eficàcia de cap model de codi de *compliance* avui dia és altament baixa a la vegada que el seu disseny està concebut al Codi penal per grans corporacions empresarials (molt llunyanes del que són les organitzacions sanitàries del país).

En aquest sentit, les primeres veus autoritzades en la interpretació de la modificació del Codi penal (Circular de la Fiscalia General de l'Estat o primeres sentències del Tribunal Suprem) ja determinen que la preocupació de les organitzacions s'ha de centrar a evitar la comissió d'il·lícits penals sobre la base de l'establiment d'una cultura de compliment normatiu que ha de venir avalada i reforçada per sistemes de seguiment, vigilància i control adequats a cada entitat i al seu perfil (activitat, volum, etcètera), i no lligades al model difús dissenyat al Codi penal.

Dit això, cal recordar que parlem de *possibilitat* i no tant de *probabilitat*, atès que precisament l'activitat de prestació de serveis sanitaris es troba altament regu-

En aquest sentit, les primeres veus autoritzades en la interpretació de la modificació del Codi penal (Circular de la Fiscalia General de l'Estat o primeres sentències del Tribunal Suprem) ja determinen que la preocupació de les organitzacions s'ha de centrar a evitar la comissió d'il·lícits penals sobre la base de l'establiment d'una cultura de compliment normatiu que ha de venir avalada i reforçada per sistemes de seguiment, vigilància i control adequats a cada entitat i al seu perfil (activitat, volum, etcètera), i no lligades al model difús dissenyat al Codi penal.

Per tant, al sector sanitari català, la prudència i l'estat de la qüestió aconsellen potenciar el bon govern institucional, treballant en àmbits com la transparència, el retiment de comptes (i de responsabilitats), i evolucionar cap a un model propi de control de riscos, ajustat al perfil de l'empresa (elaborant un mapa de riscos i proposant processos i mesures de millora), fugint d'estàndards del mercat, de manera que s'abordi la interiorització d'una cultura de compliment normatiu en totes les capes de l'entitat. ■

“Cal no perdre de vista que el delicte s'ha de cometre per compte i en nom de la persona jurídica i en el seu benefici directe o indirecte”